

DOMOVINA

MÊSZECNE NOVINE ZA SZLOVENSZKI NÁROD.

III. LÊTO

BUDAPEST, 1922 SZEPTEMBERA—OKTÓBERA

9—10. NUMERA

A VEND KÉRDÉS A NÉPSZÖVETSÉG ELŐTT.

Miként ismeretes, a határkiigazító bizottság úgy ítélte, hogy a megszállott vend vidék 28 községe adassék vissza Magyarországnak. A szerbek ebbe nem egyeztek bele. Így a kérdés a Népszövetség elé került, amely Hymans, belga delegátust bízta meg a kérdés tanulmányozásával.

A Népszövetség tanácsa legutóbbi genfi ülésén tárgyalta a kérdést. Az újságok — nemcsak a magyarok, hanem az osztrákok és a franciák is — olyan híreket hoztak, hogy Hymans az egész Prekmurje visszaadását javasolta és javaslatát erős okokkal támogatta. Balfour, angol delegátus is ajánlotta, hogy egész Prekmurje adassék vissza Magyarországnak, mert ahhoz tartozik a természeti és gazdasági viszonyok folytán és mert a nép is ezt kívánja. Hanotaux francia delegátus is próbálta a szerbeket engedékenységre bírni, de nem sikerült neki. A szerbek az átadásba nem egyeztek bele.

Nekünk nem sikerült biztos tudást szerezni arról, hogy a kérdés tárgyalása így történt-e, vagy sem. Tudomásul vesszük a tényt és további változatlan hittel reméljük, hogy a vendvidék visszakérül természetes helyére, ahonnet erőszakkal elszakított.

Vrêmen sze preobrâca.

Po szvétovnoj bojni szo bili lûdjê — nê kâksi zâdnyî lûdjê, nego najprednyêsi politikuske — ki szo vszvojoj zvisenoszi tak stimali, ka z mênirni kontraktusami naveke vôzmêrijo priseszinoszt, i ka naveke vsze tak bôde, kak je na têj papêraj napiszano. Bili szo tûdi lûdjê — nê szamo politikuske nelgo zevcsenci i môdri tûdi — ki szo tak stimali kâ de pobojszka odûmoszt naveke lâdala.

Mi szmo dosztrakrát piszali, ka je tâkse stimanye celô blôdno. V tom nasem prorokûvanyi szmo sze na nika drûgo nê naszlányali, szamo na zdravo csiovecsko natûro i na historinszke dâtke.

Nasê prorokûvanye sze zâcsa szpuniti. Escse szo mênri kontraktuske komaj notszpelani v prâvdenszke knige i zsê sze vôpokázalo, ka je mênre kontraktuse nemogôcse goriodrzsati. Vrêmen sze po celôj Eurôpi zâcsa premenyâvati. Po mestriji naprâvleni násztaji sze szeposzêd zâcsayo gibati.

Kak je tó premenyâvanye prislo? Gvûsno, ka de doszta lûdi tak pravlo: Törkom mámo tó vâliti, Törcei szo sze nê pôdali antanti i nê szo gorizêli v Pârizsi na nyî vôvrêzene vorcane, nego szo z szâbløv v rokâj pôkâzali, ka scsêjo i ka nescsejo. Isztina, ka je Kemal basa v histôrii brez pëlde bodôcse velko dêlo vcisno, gda je Törzski orszâg — toga takzvánoga betêzsnoga csioveka — v krátkom cajti brezi pênz i brezi pôdpore na petê posztavo, Grke v vnôgji bitkâj zbio, Mâlo Azsio od protivnika ocêsizto i tâkso môcs szkâzo, stero escse antânt prestîmati more. Na Balkâni v Azsii sze je edna

velka môcs szkâzala, z sterov v szvétovnoj politikî racsûnati trê.

Tó je vsze isztina, ali zâto dônok tak stimamo, ka bi sze politicsno vrêmen brezi törzske jâkoszti tûdi premênilo. Âr poglednimo, ka sze je v têj szlêdnyî tri-stiri létaj zgôdilo.

Francûzi szo Ausztrio i Vogrszki orszâg raztâlali. Zakaj? Zagvûsno zâto, ár szo Csehom, Szrbom i Românom tak obecsali, Oni szo szvoje bojnszke pajdâse obdarûvati mogli, ár szo na tó dojzévzani bili. Ali nê szo sze dojzévzali na tó, ka bi tó raztâlanye naveke goriodrzsali. Francûzi râvno tak, kak vszâki razmêti csiovek, szvojo priseszinoszt scsêjo ogvûsiti. Blôdna miszel je tak stimati, ka Francûzi lûbijo Szrbe, Csehe i Rumâne. Oni tê nârode lûbijo, csi nyim tã lûbêzen na haszek szlûzsi i vkraj je brsznejo, csi nyim etak bôgse bôde. Dokecs sze tak vidi, ka Szrbi, Csehi i Rumânje velko môcs májo, tecsasz szo Francûzi sznyimî, ali csi sze vôpokâzse, ka tâkse môcs nêga, tê do Francûzi, râvno tak, kak Angolje i Taljânje indri iszkalî zavêznike.

V pobojszki tri-stiri létaj szo sze vôpokâzali právi násztaji. Obprvim sze je vôpokâzalo, ka v Csehszkom orszâgi nikse jedinoszti nêga, ár véksi tao orszâga nescse csehszko ravnyane mêtî. Obrdûgim sze je vôpokâzalo, ka v Jugoszlâvii tûdi nêga jedinoszti. Cêli szvét je zvédati mogo, ka Horvâtje nescsejo z Szrbami vkûpbidi. Od v Jugoszlâvii bodôcsi Vôgrov, Nêmcov râvnocs naj nede gucsa. Obrtêjim sze je vôpokâzalo, ka v Rumâniî

velka nezadovolnoszt kralúje, stera je z zsebo m prineszla, ka szo erdészki Rumánje në sli v Gyulafehervár na koronúvanje kralá.

Francúze, Angolje i Taljánje, kak szári kulturni národje dobro obesútenje májo za to, gýe gveszte mócs i gýe je nega. Ka szo mogli viditi v těj szledný tri-stíri létaj? Ohprvm to, ka Csehski orszáj pa Jugoszlávia v szákome megnyeni kpúski popádne, gda sze v Vogrszkome orszáji kaj godi, obdrúgim, ka máloga antanta národje szigár nóve pa nóve zavéze vosejo. Obrétjim pa to, ka Csehi i Szrbi v vónésnyi orszájaj (esce v Ameriki túdi) vnóge milliárde tátorijo na propagando próti Vogrszkomi orszáji. Právm, Francúze je szcedni lúdje, i oni z toga csinénja doszta znájo konstateráti i nevém csi szo těj szrbszki dinárje i csehski sokolje, steri szo sze po céloom szvétí tátoriji në vécshaznili, kak skódlí Vogrszkomi orszáji.

Gvúsnje je, ka sze vrémen zácsa premenýváti. Esce némano níksge zroka sze radúvati, ali zadoszta zrokov mámo mirovno csakati, gda nasa vóra pride.

Zdignyenoszt.

Dnávi, kédni prídejo, mészceke, léta táletjjo. Szunce sze obrácsa po szvoji vekivecni cepásaj, vrémen tecsé próti szvoji nekoncovní cílj: vsze, ka od natúre príde, szvoje vekivecne vorcane i pravice naszledúje. Szamo cslovecsi zsitek je zvónréden. Csúden i zsmeten zsitek, natelko zburlani, kak je malogda bio v histórii.

Nájnre nas máli národ more doszta trpéti od sorsa i to brezi bína i prekacanya násega. Od nepriátelov szmo kólvézeti, ki próti nam sztanývúje, szvoj jezík, kak mecs, na nász brúszijo i z szvojmí gýálními vúsztami na nász sztrélajo. Jeli vcagamo i sze podámo? Nikak né, ár z szvekloszti histórie eden zsnoszen glász súmi próti nam, vekivecno isztino nam gácsészci: blájzensi szo, ki bojúvanje trpíjo, ár sze oni pokrépsijo.

Vtónyeni szmo v globoki kalís, gnúszno zamázano válvogve nász poléva. Mírovni szmo, ali zsmetno je nam naso mírovnoszt gorobrdzatsi. Rúszno góvórenye moremo poszlútsati. Vsze, ka szmo za dobro, lépo i plemenito drzalsi, z szrcá násega vóztvébiti, naso jezerolétno bivosz znicsiti, naso natúro preobrnóti, nase dobre návadé zgnúszniami vópremeniti sze príprávlajo. Jeli vcagamo i sze podámo? Nikak né, ár je z plamnátími líterami pred nász predpíszana szvéta récs: blájzensi szo, ki esiszto szrcé májo, kak déca, ár je nyúva priszestnoszt ogvúšna.

Brítókcsa grízé nasa szrcá, ár je brat od brata odlócseni, déca od materé odvtrgýena i kak zsergývái ogven nász peccé, ka szmo prísavec grátali na szvoji ocsákov zemlé. Obrúdíli szmo zse od krícsanya i nase grlo je od vnóge tozsbé zamuknolo. Jeli vcagamo i sze podámo? Nikak né. Negenyeno i nevkleknyeno sztojimo na fundaménti isztine: blájzensi szo ti krotko trpécsi, ár oni za órocsino dobíjo eto zemlé.

Ti zmoznsi sze vkúpcsrédíjo próti nam i za nasov dúšov sútajo. Mreze szo nálecsene próti nam i nega ki bi nász bráno. Isztina i pravica je szlepá grátala i tá szmo vrzseni blódnójo szamovolnoszti. Ki je zmozsen i bogáti, isztino má, ki je pa szlab i szrnák, ospodi osztána. Jeli vcagamo i sze podámo? Nikak né. Pride velki dén isztine, da sze poszvedoci: blájzensi szo, ki gládújejo i zseájajo isztino, ár sze oni nasztojjo.

ZHISTÓRIE NASEGA NÁRODA.

História martyanszke protestánszke cérkvi.

Od vrémena vadlúványszke reformácie i prótíreformácie vu nasoj krajini szmo zse píszali.¹ Jáko zburlani szvét je bio to. Cslovík je nigdár në mogó glavó mírno dojdjáti. Zdjaj od Tórka, té pa od Némca; ednók od labanca, drgócs od kuruca, ali szigár je trepeto pa trpo. Ka nyegov vórszki zsitek túdi në bio míroven, szvedoci nam histórie martyanszke luteránszke cérkvi, od stere kalavinje trdíjo, ka je nyúva bíla pa szo jo od kalavínov luteránje vu leti 1654. zszilov vkrajzéli. — V tom vrémeni szo z nasov krajínov Tórki ravnali, pa szo sze oni vtó cérkevno délo túdi notrimésali.

Kalavinje právjio, ka szo oni v Martycáni na koncí 16-te sztótnje szvojo gmajno méli. Prví nyúv pop, stero pa po iméni poznamo, je Domjáni Mihály bio, koga je Pattay István kalavínszki púspek na zsinati vu Kóveskúti v leti 1612 novembra 11—12-toga za martyanszko gá popa poszvéto. Domjáni Mihály je víse 30 lét bio paszter martyanszke fare. Toga Domjáni Mihály szo kalavinje za kalavína, luteránje pa za luterána drzalsi. I zpravícov, ár je on od leta 1612. do leta 1643. na kalavínszki zsinataj szigár nazócsi bio kak kalavínszki pop. — Ali záto sze je za luterána túdi szpozno, ár 1627. júliusa 13-toga Letenyei István luteránszki farar z Cseprega, ki je vizítéro martyanszko fáro pa píse, ka je v Martycánj luteránszki pop Domjáni Mihály.² Kak je to mogócsé, ka ednoga popa edni za kalavína, drúgí pa za luterána drzísjo? Mogócsé je to, ár je v ísztom cajtí luteránszka pa kalavínszka vóra po nísterni mésztaj esce në bíla popolno razlocsena.

Po szmrí Domjáni Mihály v 1652-om je Rakúcsányl János posztávleni za martyanszko gá kalavínszko gá popa, ali on je szamo dvé leti oszto na tom mészti pa sze té preszelo v Polyány (póleg Szombathelya). V tom cajtí szo sze martyanszarje szposzvadíli z popom. Oni szo, kak luteránje, lékaj në stéti za popa szpoznati Rakúcsányia, ár sze on ocsíveszno za kalavína drzso. Právdali szo sze, pa stúkáli, popa szo pa v cérkev në púsztili, ali zaman. Na szlednye szo sze pa k Tórszkomi zapovédnici (aga) vu Nagykanizso obrnoli z molbov, naj on réd napraví. Od Tórka szo szledécsi, na vogrszkom jezíki píszani odgóvor dobíli.³ „Mi Kanizsa végváranák fő-fő-agái, ti, kik vagytok martyánzbi polgárok, kicsinyítöl fogva nagyig, ezen leveleinket látván, azt adjuk tudástokra, hogy ti közületek levő 14—18 falubeli polgárok, az egész vármegye pöcsétes levélével jöttek ide, megértettük mindazt, hogy van a levél írva, hogy minden ember a maga hitén megálljon, kálvinista kálvinista prédikátor tartson, lutheránus lutheránust és mindenik maga prédikátorjának fizessen. *Mi kanizsai agák azt helyén hagyjuk, ha fejeitek kell, egymás hitén megálljatok, egymás között szépen, vesztegésben legyetek, mindkét hiten levő prédikátorok egymás között békével legyenek, avagy éljétek. Mert ha egymás között háborúság esik, fejeleteköl fizetitek.* Lutheránus lutheránusnak fizessen, kálvinista kálvinistának fizessen, ehhez tartásokat magatokat . . . Kelt Kanizsán, 1652 június 29-én”.

¹ Domovina, 1922. numera január—február.

² Domjáni Mihály je szvoje na Mihalóc-bregi leščécsé gorice martyanszkoj cérkvi testálivo. Pogledni Domovina, 1922. numera 6—7. sztrána 6.

³ To vogrszko píszmo nam pá szvedoci, ka szo nasi lúdje v tom dávnóm cajtí popolnoma znali vogrszki, ár je tórszka oblászt nyim v vogrszkom jezíki napiszane píszme posílala.

Pod tēm dátumom je martyanzski pop, Rakicsányi János, túdi dobo edno písma, stero etak glászi: „En Muszel, martyánzi iszpaja, adom tudódra, pap vagy-e, vagy mi ördög vagy? Vagyon híremmel, hogy a polgárokat úzöd, kergeted, magad pedig szélylyel, ide s tova jársz. Hanem mihielyt ezen levelemet látod, ha az én falumban akarsz lakni, hát megbecsüljed a polgárokat, mert ha úgy cselekszel, mint ekkoráig cselekedtél a polgároknak: az én igaz török hitemre mondom, hogy bizony megbánkozol róla. Az én falumban pedig ne lakjál, mert ha meghallom, hogy ott lakol, bizony mindjárt oda megyek s a házadat meggyujtom“.

Tá písma nam kázsejo, ka szo Törki réd steli napraviti. Ali záto je dugoványe itak né réšeno, martyancsarje szo ednoga luteránszkoga farara pózváli vgmajno, ali kalavinje szo sze né stéli podati. Med tēm je vóposzlána edna országgýüléska komiszia, stera je martyanzsko cérkev kalavinom prékdati zrendelúvala. Szam luteránszki púšpek, Musay Gergely je túdi, za méra volo, martyancsarom píszo, ka cérkev naj kalavinom prékengedújejo, „ár vMartyanczaj z esízta kalavinje zsvíjeo zvón dvá luterána. Luteránszki pop naj ide kSvétomi-Sebestýeni, gé luteránje zsvíjeo“. Martyancsarje szo niti na to púšpekovo récs né zslisali, nego szo sze kszvojeimi zemelszkomi goszpódi, kBatthyány Ádám grofi obrnoli, ki je na nyúvo sztráno sztópo, pa ji je batruvo, naj cérkev ne dájo kalavinom. Szvojeja luteránszkoga popa szo né púštili vó z farófa, csi gli je nyemi Musay púšpek píszo, ka zakaj néjde z fárne híze vó, pa kak sze vúpa szvojeimi púšpeki prótíposztaviti. Martyancsarje szo na to odgovorili, ka je nyúva cérkev nigdár né bila kalavinszka, nego szigdár martyanzski pörgarov. Oni szo to cérkev né vikrajzéli od kalavinov, ár je ona od nigda mao nyúva. Isztina, ka je pokojni Domjáni Mihály vtoj fari bio pop, ali on sze predévo za luterána, szkrivómá je pa kalavin bio. „Csi bi znali, ka je on kalavin, nebi ga trpéli né mi, pa né zemelszki goszpód. Mi szmo szo nyemi szpovedávali, pa je tak szpovedávo, kak luteránszki pop. Mi szmo vsze to pred országgýülés stéli neszti, ali Nádasdy Boldizsár vicispán je nase lúde dojzopszúvo pa sze nyim protio, tak ka szo brez káksega dokoncsanya nezáj príšli.“ Na konci písma proszjo púšpeka, naj na nyúv sztrán sztópi. Oni vópovejo, ka kalavinszka popa vu vesznico nigdár ne púštjio.

Né szo ni púštili. Cérkev je luteránszka osztála. Zednoga písma, stero je vecskrát imenúvani Musay Gergely luteránszki púšpek píszo vu leti 1656. márciusa 24-toga Szeli Györgyvi, kalavinszkomi púšpeki, zvěmo, ka szo oni kalavinszkoga farara né púštili v cérkev. Musay etak píse: „Gda szam nyim popa (luteránszkoga) vkréj sto zéti, oni szo mi píszali: sto je to, ki z szilov scsé na nyé tukmati kalavina; bogme, on de bízso, bár ki je“. — Té pa púšpek nikaj né mogo vesniti, pa je cérkev pri luteránaj osztála. *Dr. Oslay Ferenc.*

*Nezovcseni zmozsen
Je škodliv i zbozsen.*

*Ki je krčsmo polúbo,
Vóri, cérkev je zgbó.*

*Velki je svét, mála ma domovina;
Á to lúbim z goréscá nágiba?
Zá vesz ete svét nebi jasz méno nyé
Ar znam, nindri gori nebi najso té.*

NOTRIPOSZLÁNE PÍSZME.

I.

Gledalo nóvoga ravnanya.

Macati, macati! Gda szo resetárje eto vendzlověnszko krajino obszeli, szo precí szpoznali, ka je eto lúštvno né za nyé navdúšeno, nyega zšalódec ne lúbi i nesce notrivzéli nyúv balkánszki szlávzski sovínizmus. Pri szákom sztopáji szo — poménsávajócsi nász — z velkov nadúšostztoj i gízdosztjoj krícšali: „gori szmo vasz oszlobóditi, vi szte natelko podjármlieni bili, da sze niti némre na szlávzsko národno obcsúnoszt obúdi; za máli csasz sze zšé zrúšijo magyaronszta ta i mo-cšine i zšé te vidli, ka mi vász na szvoj kěp preobrnémo“.

Ali to nadúto krícšanye je na glúpe vúje najšo. Nase lúštvno je hitro na pamet zeló, ka je z isztinom zdaj podjármlieno, ka je od právi szvoji bratov z szilov odtrgneno i v róke dáno lacšno, derécsój zšédnoj krájnszkoj zvirini, stera nyemi krv céca, zšnyega kózso gyúli, za roba drži i trúde nyegove pozšéra vu szvoj nedopuneni zšalódec. Z recsjoj, mézto pravicsnoga, lúbezívoga ravnanya je krívšcelcom szpadnolo na porob. Mézsto mili, razmétó prevídni cšeszníkov je tyranuse dóbilo, steri kak paróvne goszance samrjio v nezrecsnoj vnozšini vnasoj krájiní i záki po szvojoj korupnoj dóbi sze pascsi neszrecsen ádvov szvoj kak nájbole vópocécati. Csi stoj kaj scsé zadobiti, doprineszti: mazati more, ovak néjde. Z tēm ga odposlejo, ka morejo prlv v Laibach poszlati, ali záto ne odposlejo, v kšto vrzsejo i tam lezši, dokces szo ov ne navoli csakati i prisziljeni je mazati. Nega tú rázloeska med visími i nisími, od glavára do szlédnyega szlugo, vszi mazanye csákajo.

Dosztkrát szmo sze cštúdívali, kak je to, kaj níki precí doszégnejo, ti drúgi pa níkai, ali pa dugo né, cio szvoj. Zaviti lúdjé szo hitro vónajšli príliko, kak trbé csiniti, ali ki szo na postenyé csakali, szo sze prlv sztrézniti mogli od toga, kaj bi uradníki neprisztopleni bili. Ali zdaj zšé vszi známo, kak gré pri nyi.

Pálinka. Hej, tá nasa héresna dománya, v málom kotli zazsgána pálinka, da je dobra! Tó oni dobro znájo, malo ka sze ne raztrgaja za nyé volo i esce bi vendar szvoje vekivecsno zvelicsanye ódali za eden pint palinke.

Né dávno szam sze najšo z ednim goricsancom, z sterim szam v bojní vktúbio, pita me:

— Gyé sze drzší glávás?

— Ka bos pa prinjem? pitam ga.

— Hja pájdás, tozšbo mam, szószed me je píscsance noszo, jasz nyemi pa zsganico neszém i tak v méro denem, ár de ovak pravica krivo kázala.

— Jeli pa máš zsganico?

— Ka bi jo méo, za ete glazš 300 korón dao, ali ka szí vém? Zdaj bogme vsze tak gré!

Ponúdo mi je, ednók szam potégno zšnyé.

— Ali zdaj de ti falilo, szam pravo.

— Nika ne dene, je pravo. Jasz tó szpunim, mam za to vodó. Za resetára de záto dobro.

Bosznia. Sto ne zsvíe eti i nevě kak prinasz ide, naj precšé „Goszpodin Franje“ knige, stere je on píszo od oni cšeszníkov, steri szo po okupácii Bosznie tá djáni „civilizáció“ razšúrjavat. Tízšti szo túdi vszi Krájnci i Koróšcsarje bíli, k gorioszlobodjenim bratom szo príšli, kak zdaj k nam i známo kakšo nezadovolnoszt szo tam

vkómili. Prinasz rávno tak csinjio. Jeli je té csüdo, csi je nase lüsztvó né navdüseno za nyé? Jeli je csüdo, csi se nyémi grszti odürna szlávszka kultura i nescse jo vszébé zéti i za vogrszko hrepéné? Táj szvlenci vsze tó tak dávalo pred szvét, kaj nezadovolscino agitatorje rédjio. Vszvojjo krátkoj pámeti nenájdejo i nescsejo nájditi onoga vrászta, z sterim bi lüsztvá zadovolscino mogócsi bili doszégnoti.

Szibéria. Goszpon Klekli v Novinaj tak píse, ka je nasa krajina Szibéria. Jasz, kí szam v Szibérii tri léta bio, tak právim, ka Klekl szamo zdalecs pozna Szibérió. Tam je doszta pravicsnése ravnyane, kak prinasz. Isztina ka je Szibéria v kulturi od Európé odzajaj, ali nyé sztan-szarje, csesztnické szo posteni, dobroga szrác, pobozs-noga djánya lüdjé i né táksi krvizselci, kak Krájnci. Tó vszákí. kí je tam bio, meni na mézsti nyá. Da zse Kleklin tak píse od Prekmurja, od koga pa známo, ka je né magyarszki agitátor ár je on ódao tó krajino resetárom, ka májo té píszati drúgi?

Nigdár ne pozábimo. Tak známo, kaj zse szani previdjio, ka szo nezadovolnoszti szani zrok. Veden i v drúgi kraj sze obrácsajo, mítti sze probajo, ali da szo tak velko fano narédili, stera nigdár ne zacéli i za stero zadomeszitévr vré v szaksem vendszloveni. Ednók britko racszundávanye pride. Nyúva grénsoszst sze ni pozábíti ni odpúsztiti nigdár nede mogla, csi li szotíne pretcéséjo.

Vogrszki agitátorje. Szigdár sze túdi z tém vö-guscisjo ka vogrszki agitátorje déljajo nezadovolnoszti. Nyájmo nyim tó ednók na mézsti. Vszí csesztnické szo z szvojim szítokom i délom tí právi vogrszki agitátorje. Dokecs de eden Lipovcsek sztao na cseli ravnyana, dokecs de nez-réli Koder szo voditi eto lüsztvó, dokecs de Szvetina brez rázuma odprávro glavára blódna i szebicsna pove-lénya i namenývánanya; dokecs de Pús, kí níka neskódi i nehaszni, kak edna múmia szédo v kancelájí, dokecs de sze eden Ramasi zgidzávo na szvojem mézsti i kodelja pobéro od pótni lüsztvó, szebi prisztranne pridátke, do-kecs de eden Spanger, Csúcsék z szvojimi továrísimi i z vilic vkúppobráními, necisztozga szíta zsvívcsími skol-níkojcami razszúrjavo szvojio nekulturo, dokecs do fráje i píszácskinye i nezréli, sztána szvojega nepoznájcísi zdrávnické, nepravico iszkajócsi odvétnici i alkoholszki szódnické eto neszrecsno krajino blagoszlávlali i ma-gyarszka tla rúsilí: tecsasz sze né trbé bojati, kaj bi sze mocsen grád vogrscsine porúso, na mézsto z cigla zozidani sztén téd goszpódje gránítne pecsine posztávíjo gori. Po vesznícáj „tájnicke“ rávno z táksími prilíkami zidajo dale vogrsczkoga obcsétnénya grád. Zevcséne i postene notárose szo pnegrali, ár pré táksi né trbé, ali pótrébni szo za drzszávo jáko etaksi falóte.

Z vogrsczke sztrání pozdrávlati mámo té vréle agitá-tore, líki vogrscsine junaske vojáke, i nájmre nyí glavó goszpodina nekoronúvanoga kralicsa Lipovcseka, kí je za isztino nájbóle szrecsno vöodebrána oszoba na mézsti szvojem.

Né je mogócsé, kaj sze ednók prebúdimó na eden táksi dén, ka on túdi tak vcsíni, kak je nyegov znotrés-nyí prijatel S. Bozsidár vcsíno, kí je szigdár Vögre doj-nozso i dónók tá odszkocso. Kak je tó na Balkáni v návadi z naklajeními zsebkamj za szvojim továrísom de só. Bóg ga zsví!!!

Eden je pesz, te drúgi pa kúszá. Nikáki tak prá-víjo, ka jesztejo túdi bógséga míslénýa csesztnické. Tó je zsmetno vórvati, dokecs eden tao csesztníkov trpi i

glédá tí ovi rajbojniksztvó i ne preszvéti gori oblászti, ne odkrije gori právi polozszáj, nego mucsi; dokecs sze ne nájde eden „Goszpodín Franje“, kí bi prevido ná-pacsnoszti i szponzo lüsztvá zselénya i nyé z szízatinom zvrácsíti sto, dokecs mi némo z laszními ocsmá vidli i z rokámí prijali, ka nam zdaj z velkim glászvom obcséjajo: tecsasz nyim némremo vórvati, rázloczka csíníti med nyími, vszí szo kulmacsje, zményarje, kí szvoje vöodlö-csene poszle spilajo i nász szlepíjo. Eden je pesz, te drúgi pa kúszá!

Ne posseli blásznyega tvojeja híszo. Escse Klekl tak píse, ka je céla drzszáva na táksój podlagi posztáv-lena, gyé né pravica, nego szebicsnoszst láda. Szákí szamo za szébe glédá i to vesko obozsáva. Glédajmo Passicsa, kí z faszicstími napáda szlobodno i neodviseno szí pre-míslávájócsé brate (!?) szvoje. Od Zserjáva je poszve-doceno, kelko millionov orszacszki dinárov je potezso, i dónok je on v Jugószlávíi velki mózs. Tak túdi od drúgi sze doszta zamázanoga píse i pá vecs gucsi szkri-voma i zócsívócsi. I né nam trbé dalecs íditi, jeli szo pa etj prinasz né notriszeli v tújinszko híszo, né szo rázno-ráznészli bútor i vszo pohízstvo, stero je né nyúvo bíló? I za vsze tó je ni ednoga né szram. Ali zakaj bi jí szram bíló! Lépo páldo májo. Csi sze országa gláva, kí je v nájprvoj vrzsti dúzsen verosztvúvati ober toga, naj sze laszna vrédnoszt postúje i ne prekráti, z mírov-nov dúsnovésztvój vtegyúje v tújinszkom hercegovom kasteli po tújinszki divánáj i fotelaj, tak da bi nyegova lasnoszst bila, zakaj bi té csesztnické posteni bílí? Csi je nyega né szram, kak bi té te ove szram bíló? Ne poznajo oni deszétére zapóvedí. Nyim je vsze szlobódnó. I etí prinasz, kak zaprávlajo grofószko ímánýe bozsnoga míslénýa szvlenci, kí brezi déla z drúgoga zsvívéjo, dokecs bóde. I tó je príhýi demokrácia, tó je oszlobodítev, tó je drzszávni réd.

Olesó Jánoske. Po tri lét pocsványi je szobocsa zselénica znóva odpréta. Tó je za nász jáko hasznovito csinénye. Ali ka vidimo pri tom déli? Grízéjo sze resetárje med szebom. Edna sztranka od te drúge bole na szvojio gyelíno zapelati vu szvojí vlák zamrezsíti sze pascsi razméto vendisko lüsztvó. Kukovec z velkim glász-vom potrdjáva, ka je tó on doprineszo i sztrasno napáda klerikálce. Prót tomi z klerikálne sztrání goszp. Hohenjec i Pusenyák vedno szebi pripisújeta nyé odpréte. Dobro známo, kaj tó ednáko Vögrom mámo válíti, kí k tój vozsnýi kamenó vögyelgye dávalo. Dobro známo túdi, kaj je nyé vozsnýa lí doczaszna. naj kóvetov zberánye miné, de ona pá szpála. Lí sze grízte med szevó resetárje, dobro poznamo vaso zavítozst. Olesó Jánoske szte, kí z velkim i gýálnim kricsóm ponújate szvoje zbozsnó nehasznovito blágo.

II.

Bóg ne bije z botom.

Sokolje právjio, kaj nega Bogá i blódni norcsekte je tróštajo ztém, kaj Bóg ednók plácsa vszákími póleg zaszlúzszenoszti nyegove. Mí pa vórmemo i z kúsenýa známo, ka csi glí ne bije z botom, má vnógo skéri, z sterimi te vrédne poglédne.

Z ocsveszními, zdaj escse zsvívcsími példami mámo tó isztíno potrdjávati. Vszákí vendszlovín zná, sto je príneszo na eto krajíno tó velko neszrecso v steroj sze zse tri léta mantrámo. Vszáko déte zná, sto je zrok tomi.

Da sže je eslovek në mogóci szsvojov mocsjóv rėšiti neszreće i zadomeszczávanje szi szpraviti, póleg natúre na Bóga zaníhá tó, i da dŕugo nėmre doprineszti, z burkajócsím szrcóm kuné, preklyná one, ki sžo toga zrok. Ki je na eto krajino tó manro prineszo, je od lúdi natelko prekúnjeni, kaj sže je tó moglo nad nyim szkázati. I szkázala sže je nad nyim bozsa kastiga v nemirovnoszti dúsnėvėszti nyegove tak, da je szpózno i prevido, ka je na júdasovo póť zablódo. Pise i vadlúje, kaj sže nyemi ne vidi téd (komi bi sže vido?), steroga je on prineszo eszi. Tózsi sže neszstanoma na uradnike, na sokole. Isztina, ka zdaj li za vőro gyócsė, nýó vidi vnevamoszti, tó pa ne vidi, ali ga je pa szram vővėdati, ka nam nas jezik, nase sztáre jezerolėtne návade scesjó szpraviti, i ka nász vőpreobrótí, gorpocėcati i med szėbe raztopiti namėnijo, i ka nász na kódistvo szprávlajo.

Pitamo ga zátó, naj nam odgóvor dá, jeli je trbėlo nam sokole? Jeli je trbėlo nam Bóga odúrjavce? Jeli je trbėlo nam Balkán i vezdásnje zmėšano ravnanye i tė vnóge uradnike i resetáre? Csúdo je, ka sže on tózsi, ka tēj lúdj krszczanszto preprávjio i próti vőri dėlajo. Jeli je pa on nė tó csínjo tė, gda sže je za eto krajino pogájio i zsnýv gsefto, gda je na Judása póť sztópo? Kak sže gljá tó k nyegovomi katholiciszczkomi i nájmre popovszczkomi obcsútenyj, ka je on z Márie országa, sterój je on, da je v szvojio cėszt sztópo, z priszego oblúbo, ka de nyėni vőren szluga: ete tao zemlé vkraj szpravo, od nyé odsztopo i ktújim bógecom, k Cyrili i Methodi sžo molit? Jeli me ne cinga v vťuj lépa cėrkvena peszem: „Oh szúz anyánk“, steró sžo nyegova lazzliva vűszta telkókrát szpėvale? Oszkrúno je szvėti szpómenek Stevan Krála, ki je ete ország v krszczanszto pripelajo, v hrbet je brszno vsze tradicie, szvėte szpómenke i na Balkán je odisao iszkat blájsznszto, szvojio dományo vőro je závrəao i zdaj sže dónok tózsi, ka vőro na níkoj szprávlajo tēj nyegoví lűblėni bratje. Mi katholicanci tak miszlimo, ka je tė goszpód zšė dávnó v gláví zmėšani.

Csí jeszte pri Bógi kastiganye, kak sže tė more on tróstatí, kaj bi nyegovo gnűszno dėlo brezi kastige oształo? Telko pokóre on ne doprineszė kaj bi sže kastige řeso. Nemógócsė, kaj bi on preklynanye, z sterim sžo ga lűdj kúnoli, nemógócsė, kaj bi on kvár, bolezen, teskócsė, stere je on etomi lűsztvj szpravo, nebí zserjáví, gorėcsi ogen bio na gláví nyegovj! Zágvűšno ga tezsijo, zszgėjo ga na dúsznojėszti i v dúsi v tėl potri, od vszėj oszťavleni i odúrjavani z grozov miszli na on dės, gda pred szvojega szodca sztópi. Kak miszli on racsúdati i obszťati? Má bidti, ka sže trósta míloszti bozsoj, ali nėmre sže tróstatí, ár csi sže vezš grėj odpűszti, nyegov grėj sže nėma odpűszti. Csi je glí próti krszczanszvti, koga szódití, eto póť nėmrezo zaműcsati, ár je nė vrėden mílványa.

Jasz bi nyemi zselo, naj bi dugo zšivo, naj bi dugo glėdo tó nevo-ó, sterój je on ocsa, tó bi bila za nyega nájvėksa kastiga. Ali kak Judás je nė mogao dugo nozšiti szvojega vgrėšnya brėmen, taki nyega tűdi hitro nájde nemezis — bozsa kastiga.

Priszpódobno sže je szkázala bozsa kastiga pri Serági, ki je tė nájprv Kleklinov voják pószto, ki je kak pótkázács peló k nam jugoszlávszko csrėdo, ki je etomi lűsztvj z szvojov crsnov dúsznevűsztvjov nezgovomó doszta zszukoszti i kvára szpravo. Preci zšė, v 1920-om létí je vėnoti zácsó, v szėbe zaprti je bio, kak koga veliki grėj tezsí, nė je sžo med lűdė, escse ti szvojí sže je ogibo. Zdjaj je pa v velkoj nevóli, nė je dugo gýemao haszka judásovimi szvojemi nájmí. Bozsi prszť vidimo szkáza-

noga pri tėma dvőma po ednoj póti hodėcsima, pogűblėnima cslovėka. Po ednoj póti sžta hodila vkűp i tak tűdi na ednók obá trpita i po ednoj póti na eden sors prideta. Nyiva vszėmenek, kak odávčov zaszlűszeni nájem naj szlűszí vszėm na hábajócsó pėldo! Bóg ne bíf z botom!!!
Vu szrdci zburkani Dolincec.

III.

Orel i Sokol.

Med vnógimi tűhimi návadami szo Krájnci tűdi k nam prineszli, dvője drűzstvo: Orel i Sokol, steroga cio mi Vendje, ár szo pred nami tűhinszki nárasz, steri náso zrácsno, klímo nelűbijo, zarazmėti i za nyé sže navdűsiti nikak nėmrezo. Obėj drűzství tėlafiszanye (testgyakorlat) právita za glávna cio szvoj, ali mi dobro vidimo, ka pod tėja fliszanya pláscsom drűgi szkivnvi cíli, jesztejo, stere nas zdrav zsalódec nėmre i nescse notrizėti, ár bi zsnými oszkrúnilí i pokvárili náso zdravo vendusko blivosz i vszėbe bi vcėpili krájnszko vtepeno návado, vu nyėnoj szmėtavoj rűznój cėloti.

Eden Dolincec je ednomi Goricsancí etak tolmacsó Orla i Sokola: „Vidís brat, ori (sas) i sokol (sólýno) obádáv sžta grđiva zgrabliviva fűcsa, steriva z mėnsi i szlabėsi fűcsov zšivėta. Obádáv sžta gyávńiva kak leszicia i krvizselńiva kak tór, steri kűreco krv cėca. Sokol scsė náso vőro szpraviti i nase vadlűványszko obcsűtenyje z nász pocėcati. Tó orl ne dėla, ali zátó on rávno tak kak sokol nase národno pėrje z nász poszkrűbszti, nász zadaviti, zagrliti scsė.

Zetoga razklájánya zátó nevėmo, ka je orl i ka je sokol. Dobro de zátó, csi poszlűněmo, ka orl i ka sokolje právjio.

Orlí etak gűcsijo od sokolov: sokolszko drűzstvo je szlobodnozidárcov, bogádúrjavčov, zsvűlėncov alkoholov drűzstvo, ki vsza, stera csloveka na bozšicsna opominajo, kakti cėrkev, vőro, pobozsznoszti znicšiti namėnijo i szamo za zemelszke nászladnoszti sže terejo. Ne pozrajó lűbėzszoszti blíznyega, negó szamo szėbicsno zšivėjo, szėbė za demokrátė právjio, ali kak tó zšė trí lėta zsaloszno kebűzjėmo, demokrácio szamo glászjio, ali nigďar ne csínijo, ár próti nam velko goszpszto spílajo.

Sokolje pa etak gűcsijo od orlov: Orli szo zaosztáni lűdjė, ki klerikálszko oblászt szlűzsjio, lűsztvio blóđjio i vszlepozti je drzszati sže pascijsjo. Nyuv glávna cio je pópėv oblászt gordzszati i pomágati.

Nase lűsztvio prav csíní, csi vszákój drűzství isztino dá. Orlí isztino májo vtom, ka od sokolov právjio i sokolje tűdi isztino májo vtom, ka od orlov právjio.

Pri tēj drűzstvaj je nika nė prav. Gvűšno ka dvője fėle tėlafiszanya nega i csi bi szamo tėlafiszanye bio nyuv cio, tė bi sže leko zmėrili i nė bi szigďar eden na tom drűgom klacso. I csėmi bi bilo tėlafiszanye pávri, ki má szvoje dobro tėlafiszanye z koszov, z cėpámí, z plűgom i. t. n., i ki szákdėn drzši tėlafiszanye vőně na nyivaj, v lógė i domá na drvotani, v gyűmlí. Csėmi bi bilo tėlafiszanye pávri, ki vcėlom szvojem zšitki od godjne do vėcsara hasznovito tėlafiszanye má i da sže cėli keden trďí, rad je, csi sže v nedlėlj malo vőpocsinė, nė, ka bi tė só vő na trate szkákati. Má bidti, ka tēm vnógim, k nam priteipim goszpodóm, ki sže cėlí dės v kancelájaj na divánaj i fotelaj vtegyűjejo, trbė tėlafiszanye (mi bi dobro tėlafiszanye znali za nyé) ali nasemi lűsztví je nė trbė.

Orlí i sokolí na szploj drűgo miszljio, gda tėlafí-

szanye glászijo. Têlofliszanye je szamo zvodni cajgar, oni szvoje politicsne cile scsêjo doszêgnoti, gda têtlofliszanye glászijo.

Obê drúzstvi veliki boj i vgányanye szkaszûjeta, stero bi moglo Vende vu nyûvo krilo zagrntóti. Ali v dobro mészto szte prisle. Nasi lûdjê ni na edno nika ne dâjo, ár dobro znâjo i previdijo, kaj sze za naso dobrotó ni eden ne briga. Telko szo sze zse návcslil, kaj tak sokol, kak orl zsný szamo, liki z poroba zsvítêl, szê nyûvo krv, liki klêscs, cecati sze pascsi, kkoncovi je pa v krajncszincse gnúszni mocsvar pogroziti namênita. Nâjdejo sze bár, kí od oblászti tezseni (stero eto pót sokolje májo v rokâj) kakti ostargýaske, trzsci i drûgi neodviseni, szê nazlúk za sokole morejo kázati. Prôtômti, kí sze bojjio, ka sze vórszka obcsútênýa vtepêjo, sze k orlom drúzijo. Ali cêli nas národ szí etak miszli: grdi resetárje, ví li szkâcste, brszajte, tepszte sze i obrácsajte sze, ergyûlte i ôrgyajte, mi mo vasz glédali.

Zsê zagytísno leko konstaterámo, ka je sokolom v nasoj krajini mraknólo. Ka je toga zrok? Mí szmo gyezero lét v szloboscáni zsvítêl i némmemo szpóno noszti, z sterov bi oni nász tak víklêl, kak sze nyim vídi. Oni szvoji právd nemâjo, z ausztrízskim ravnyem nász blagoszlávajlo, stero je pred nami szigárd odúrmo i száda nerodno bíló. Tó nam nasa história ocsviveszno szvedcsi. Vsze csinênýe, stero od nyi zhâja, je blóдно, naópaczno, nam nehazsnovito, na nász prziszljeno i záto kakstê nász szlepijo, nasa vûja tó necsújejo, nase szrcê tó ne oszvoji, ár szmo mí drûga krv i drûgo têtlo.

Ka csújejo od têt tûhínszki lûdi od dnêva do dnêva? Tó, ka nega Bogâ, nega nebész, vsze tó je szamo fantázia i blóдно zdênýe. Pobozszoszt, prziszntni zszitek, blâznýega lûbêznoszt, postenyê, jákoszt, csisztócsa szítka, hiztva neoszkrunyenoszt, je szamo norjá zablódjeni lûdi. „Ka dlêjajo sokolszki szkolnicke i profesorje? Tákse návuke sze pascsijo vcepti v gingavê szrcâ decê, steri, v nedúzni deklinâj vtepenê hotlivoszti nágibnoszt, v pojbâraj nepostenoszt, szebicsnoszt, drûgi lûdi nepostûvanye pobûdjávajo. Jeli ne csinijo tak sztariske csedno, gda prepovêjo szvojoj dêci i sokolszko drúzstvo sztópiti?

Gvúszno, ka sokol nede méo z nasega lûsztva kotrige. Nasa krajina sze je zsê obdrûgim gênóla v szvojoj cêloti. Obrvim pri demonstráci pred gránicglájâjócsov komiszióv, gda je vópokázala, ka nyêj krajnczke oszlobodítvi nê trbê, zdaj obdrûgim pa, gda je vópokázala, ka sokolsztva návuk vszêbe ne zême, vô ga vrzse.

Gvúszno, ka do pá tak pravili, ka tó agitátorje csinijo. Csi bi Vendje na agitátore poszlúsêl, tê bi zsê vszi Sokolje i Krâjnci bili, tê bi zsê Lipovcsek, Kóder, Szvetina, Góljavcsek nyê v Ljublanico vtópili. Vógrí szo od gyezero lét mao nê telko agitêrali, kak têt gospódje od trí lét mao. Póleg pravice moremo vadlûvâti i têt gospódom válti, ka szo Vendje szpoznali sztávó szvojo, csiszto vidijo i zavedno glêdajo. Têt gospódje szo nasim lûdém neszpametne i brez dúsnevészti bodóese agitátore tak notripokázali, ka de sze nyim naveke mrzilo od agitátorov.

I orli, ka bódê z orlami, de leko stoj píto? Jasz tak miszlim, ka je odzgora imenývani Dolince právo izstino vópovêdo, gda je tak pravo, ka szta orl i sokol obdvâd grdiva zgrabliviva ficsa, szteriva z ménsi i szlabêsi ficsov zsvítêta. Obdvâd szta sze na krâjnczki pecinâj zlegla, po rázloczni potâj hodita, ali eden izsti cio máta. Zdjâj sze orl tak vódáva, ka on vadlûvânye bráni, majlaszti obráz zême gori, prekrizsi sze i szvoje rûzne skramle z poszvecsenov vodóv pospricka, ali záto rávno táksi rûzsen zgrablivi fics osztáne, kaksí je sokol, szteroga je

on przeszto na szvét. Csi bi orlov nê bíló, tê bi sokolov tûdi nê bíló. Gda szo orli pod popovszki plâscs zacsali vrcasati lûsztvo, tê je pószto sokol, steri tákse necsce méti. Vnasoj krajini je tá krâjnczka zmêna nepoznana bila. Nasi lûdjê szo cészte, vadlûvânye i vsza dugoványa, stera k pobozszoszt i vadlûvânyi szlisijo, szigárd v postenyê drzszali, ali, kak zvezcseni, kulturni i po szvétê hodêcsi lûdjê szo nigárd nê pozâbili, ka potrebtje cslovcvcsi zszitek, ka politika i ka vadlûvânye. Tó tróje dlêlo szo nigárd nê vkúpzmészali. Nasi lûdjê szo v cêrkev hodêcsi zavedni pobozszni, dobrega i veszélôga szrcâ lûdjê, ali nê popovszki szlugi. Záto je eti nê bíló clerikâlcov i nê liberâlcov i záto szo eti nê posztanóli orli i sokol. I záto eti nêma korenýa ni eden nê.

Nâjcsúdnêse je, ka têtj orli zdaj kími nasi luteránov lécsêjo, mujszkajo sze i majzlajo sze nyim. Naj lí lécsêjo i naj sze mujszkajo i majzlajo. Miszlim, ka nasi luteránje dobro poznajo tó orlovo gnêzdo i nyêne bilice. V toj gnêzdi szo sze zlegli Klekl, Kûhar pa Slaviê, z têt gnêzde je prisó vô Márijin Liszt, pa Novine tûdi i miszlim nasi luteránje szo nê pozâbili, ka je Klekl v têtj novinâj od nyi píszo.

Zdjâj orli (i zsnými Klekl) drûgi obráz szkaszûtjeje i tak sze predévajo, da bi oni sli luteránszko vóro bránit. Koze do szkrb mèle na kapúszto i leszice na piscance! Dobro je naj sze lí predévajo i naj sze mujszkajo i majzlajo. Miszlim ka szo sze nasi lûdjê v têtj trí létâj zsê nika návcslil.

Nase lûsztvo je szvojo volo zsê vecszkrát vópokázalo i escse vecszkrát vópokázse, telkokrát, kelkokrát de za szvoji korení pravíc obarvanya volo tó za potrebnó drzszalo. Miszlim ka priliko nájde têt zgrablivim ficsom, orli tak kak sokoli, pokázati szvojo volo i zbészje je tá, odkec szo eszi príletêli, na krâjnczke pecsine. Jeli do vezdâsznyi ravnitelje tó przerazmili? Zszmetno vórjem. Na tó szo krâjnczke bucsê (tûkfejek) pretópe.

Gorêncszek.

Od nasega pravpízszanya.

Tiszti, kí nász pozszrêti scsêjo, szo tak stímali, ka de zadoszta, csi sze nase lûsztvo navcsi krâjnczko pravpízszanye, tê de zsê krâjnczki jezík razmilo. Drûgi szo pa tak stímali, ka de zadoszta, csi sze nas jezík presztávti v krâjnczko pravpízszanye, tê zsê zsznyega právi krâjnczki jezík grâta. Rávno nê trbê potrdjávati, ka je tó blóдно stímanye bíló. Tê szlêdnyê trí létâ szo vszâkómi zadoszta poszvedocsile, ka je tákse nemogócsê. Krâjnczki csezsznicke sze morejo nas venduski jezík, ali pa vógrszki navcsiti, csi z nasim lûsztvom gúcsati scsêjo. I nas jezík sze tûdi ne dá vkrâjnczko pravpízszanye przsztaviti i csi sze dônok zszilov przsztavti, tiszto nede nas jezík, nego niksa mészanca, stero vszâki szamo z polojna razmi.

Bili szo tûdi táksi, kí szo potrdjávati — scsêdm vórvâti, ka brezí gnúsznoga nakanênýa —, ka je vszêedno, csi sze nas jezík v vógrszkom pravpízszanyi (pravicsnêse: v právom sztârom vedikom pravpízszanyi) píse ali pa vkrâjnczkom. Têt szo tûdi szkúsziti mogli, ka je tó bogme nê vszêedno.

Pravpízszanye je nê gvant, steri sze leko vópremení z nóvim. Pravpízszanye je organicsen tao jezika, zsným vréd rasztê, kak lész pa szkôrgýa na drêvi. Csi stoj szkôrgýo z drêva dôjólúpe, tê drêvo poszézne, ár je zgúbilo eden organicsen tao szvoje bívoszti.

Kak je nase pravpiszanye posztanolo? Zakaj szo nasi ocsáci pred dvé-tri sztó lét rávno eto pravpiszanye odébrali i né drúgo?

Gvúšno je, ka záto, ár sze eto pravpiszanye nájbole glija k nasemi jeziki i ár je zsným nájlezsé piszati i cstéti.

Vszáki jezik v vúsztaj lúdi zsvé i pravpiszanye z vónésnyi znaménkov sztoji, z sterimi sze gucséci glászi pred ocsi posztávlejo. Pravpiszanye je dobro, esi karakteriszticne glásze gucsécsage jezika zná oznaméniti, né je dobro, esi je na tákse né szpodobno.

Kaksi glászi karakterizéramo nas jezik? Nas jezik prevecs doszta rózlosni szamoglásznikov má, miszlim, ka je v tom táli nájbogátési v céloj Európi. Tó je nájvéksa lépota i nájbole karakteriszticna lasznoszt nasega jezika i esi bi drúgaga rózloscka né bíló, zsé tó bi zadoszta odlócsilo nas jezik od krájnszkoga, steri je v szamoglásznikaj prevecs szrmacsiki.

V gucsi nasega lúsztvá nájimre dvá glásza kralújeta i nasemi jeziki karakteriszticno zunénye dáta. Téva szta: *é* i *ó*. Te prvi sze túdi (nájimre v amerikánszki novínaj) z *ej*-om píse, te drúgi pa z *ou*-om i z *ó*-om. Táj glászi sze od krátkoga *e*-a i od dúgoga *é*-a, doticno od krátkoga *o*-a morejo odlócsiti i szvoje poszebne znaménke morejo méti. Rávno tak sze more odlócsiti krátki *a* i dúgi *á*.

Tréti nas karakteriszticnen glász je *i* (dúgi *í*) steri sze túdi z *ij*-om píse. Té dúgi *i* sze od krátkoga *i*-ja túdi more odlócsiti. Velka skoda je, ka sze v stampáni literaj zsmetno dá viditi, steri je dúgi *i* i steri je krátki *i*.

Karakteriszticni glászi szo escse krátki *u* i dúgi *ú*, krátki *ü* i dúgi *ű*, krátki *ö* i dúgi *ő*.

Vogrszki jezik je rávno z tój glászov vkúpsostávleni, po táksem je niksa esúda né, esi szo naso pravpiszanye z vogrszkim pravpiszanyom glija. Próttomi krájnci némajo *é*-ja, *ó*-ja (*ou*), némajo *ö*, *ó*-va pa *ü*, *ű*-va i prinji nega rózloscka med krátkim i dúgim glászom. Krájnszko pravpiszanye je né priszpodobno za nas jezik.

Csi sze táj glászi v pravpiszanyi ne odlócsijo, té cslovek némre razmiti od koga je gucs. Nase recsi szploj nóvi rázum zémejo góri, esi za példa volo, mészto *é*-ja ali *é*-ja prószno *e*, mészto krátkoga *i*-a dúgi *í* itn. písemo.

Nisterna példa nam tó poszveti:

pozábleni = *elfelejtett*, pozabléni = *feledékény*, pozéb-
leni = *megfagyott*,
oépicsnyek = *cséphadaró*, cepicsnyek = *faiskola*,
proti = *felé*, próti = *ellen*, proti = *fenyegél*,
cséméren = *haragos*, cséméren = *ingerlákény*, csémé-
ren = *mérgezó*,
ocsi = *apának*, ocsi = *szemek*,
vcsázi = *mindjárt*, vcsázi = *néha*,
záplata = *foll*, zapláta = *foltoz*,
vadlúvanye = *vallomás*, vadlúvanye = *vallás*,
célo = *egész*, celó = *egészen*,
odfú = *elmenni*, hoditi = *járni*,
gori = *fel*, gorí = *ég*,
zeléni = *zöld*, zeléni = *soldul*.

Znameniti poszeo má dúzsava i zsným vkúpprikap-
cseni priglász (hangsúly) v vugibányi csinétni récs, kak
ete példa kázsejo:

gucsi = *beszél*, gúcsi = *beszélj*,
szédi = *ül*, szédi = *ülj*,
drobí = *felapróz*, dróbi = *apróz fel*,

bezsí = *fut*, bézsi = *fuss*,
vdári = *ül*, vdári = *üss*,
vcsiní = *meglessz*, vcsiní = *ledd meg*,
drzsi = *tart*, drzsi = *tarts*,
pontúti = *kinél*, ponúdi = *kinélj*,
púszti = *enged*, púszti = *engedj*.

Escse mo bole vidli znamenitoszt dúzsave, esi mo v pameti drszali, ka sze v nasem jeziki brez vögyeményáa vszáki dúgi glász v gucsi potézsi, tó je priglász (hang-
súly) dobi. Gda cslovek csté, vidi dúzsave znaménye na literati, glász gorizidigne, potézsi. Po táksem dúzsave znaménka dvoji poszeo má: dúzsavo i priglász znameníje.

Z vszega toga sze vidi, ka je v nasem jeziki dúzsave znaménke vönýati nészlobódnó. Mí némremo tiszto pravpiszanye núcati, stero tákse csini.

POGLÉD.

Kalendárje. Notrésnyi miniszter je vódao ukáz, ka sze vogrszki kalendárje ne szmėjo razstúrávati v Jugoszlávií. „Kí prinész z Vogrszkoga kalendár i ga pri nyem nájdejo, de osztro pokastigani“, právi té ukáz. Té sze pa escse vogrszki kalendárov bojijo táj goszpóje! Részén ne je leko miniszter bidti v Jugoszlávií, ár na vsza szkrb more méti. Escse na kalendáre. Ali nika szo pozábili táj goszpóje. Tó ka szunce túdi z Vogrszkoga pride prék v naso krajino. Cajt bi bio vódati eden ukáz, naj szunce ne hodi prék z Vogrszkoga v tó blájzenso nóvo domovino.

Radicsove novine. Nisterne Radicsove novine szo prékprisle v naso krajino. Kleklove Novine sze na tó prevecs zbojijo i eden gláven artikulus napisejo próti tém novínám. Opominajo lúsztvto naj nazájposle té Radicsove novine, ár v pecko pride, esi de té novine cstélo. Részén je lépa tá jugoszlávská szloboscina.

50 lét moremo nazájídi v solszvti, písejo Novine, esi sze v Jugoszlávií národno vjedinenje naprávi. Novine v tom isztino májo, ali tak miszlimo, ka né szamo v solszvti, nego na drúgi sztránaj mo túdi mogi nazájídi, kak szmo zsé od tri lét mao v vnógom dugoványi nazájídi, kak tó vszáki, cslovek ocsiveszno vidi. Lépo je národno vjedinenje i lepó je, esi v ednom orszáji pribíjavóese lúsztvto eden jezik gucsi, ali vsze gorialdúvati za ednoga vkúpnoga jezika volo, steroga nega, tó je velka norija. Lúsztvto ne zsvé szamo z jezika. V Vogrszkom orszáji je lúsztvto dobro i zadoszta mirovno vkúpszivélo, esi je gli né bíló ednoga vkúpnoga jezika. I nasi amerikánsárje dobro znájo, ka je v Ameriki mógóce vkúpsivéti, esi gli lúsztvto na vnógi rózlosni jezika gucsi. Ali szvéta zapelávci malo keszno zácsajo csedni bidti i vöszpoznati, ka potrebíje blájzenszvo lúsztvta, té gda je velka moka zsé na lúsztvto prinésena.

600 pa escse vecs nasi décskov je odszkocsilo na Vogrszko, gda bi mogli notrirukivati v jugoszlávsko vojszko, písejo Novine i britko tózsijo tiszte, kí szo krivi za tó, ka nasi décski morejo na Vogrszko odszkocsiti. Ali glávnoaga krivca ne nájdejo, doticno nescsejo nájídi. Tó nika ne dene. Nasi lúdjé szo né na telko pozabléni, líki Novine. I miszlimo, ka táj odszkocseni décski túdi dobro znájo, zakaj szo mogi odszkocsiti.

V Tesanovci szo nasi lüdjé szvojo právo vindisko kurazsio najšli i znali szo dr. Kukovci vsze vöpvövedáti, ka nyim je na szrcé lezsalo. Znali szo ga pitati, zakaj je nasa zseléznica sztávléna, zakaj je prinasz mára falésa, kak indri, zakaj szo nasi décski v Albanio poszláni, zakaj szo nasi skolicnike vövrzseni z szlúzsbe, zakaj ne dobijo nasi bivsi notáriuske penzio, i vsze té vnöge „zakaj“-e, steri nász od trí lét mao tezsio. I méli szo kurazsio vöpvövedáti szvoje stímanje, ka oni zseléjo i térgyajo. Tak je prav. Tá tesanovszka kurázsia naj gorosztáne i naj na vékse zsrászté. Ali nasi lüdjé naj ne miszljio, ka szo szamo demokrátje krivci. Vszí szo krivci, kí sze tú prinasz obrácsajo i gizdajo, tak da bi bógecke bili. Vszí szo krivci, csi szo demokrátje, ali pa klerikálci. Nega med nyimi rázloeska. Zdjaj szo demokrátje vrkaj, záto sze zdaj klerikálci za lépoga rédijo i vsze dobro obécsajo. Rávno tak obécsajo, kak szo demokrátje obétáli. Po isztini szo klerikálci esese hüjsi. Oni szo vsze tó zacsnohí. Oni szo Szrbe eszi zváli. Zdjaj bi szí ji radi réšili i radi bili, csi bi nyim nase lüsztvó v tom pomágo. Nase lüsztvó dobro csiní, csi sze od nyí rávno tak hába, kak od demokrátov. Ár csi sze zsnými vküperzdrútsi, té v krájnszki mocsvar szpádne. Escse edno. Demokrátje doszta norije sepecsajo, ali opréto vöpvövejo, ka sze nyim za isztino vídi. Ali téj klerikálci, tó szo hamisni i gyálni lüdjé. Oni szo vkaníli Habsburgere, oni vkanijo Karagyorgyevce. Ali miszlim práva vindiska pamet nasega lüsztvá je na szvojem mészti i esese Bóg de sze ráduvo, csi leszica v tisztoj mrezi osztáne, stero ona száma mecse.

V zacsetki augusztusa szo v Karlszbadí máloga antanta politikuské i novinarszki voditelje vküpprísli i velko tanácsiványe szo drszali, kadka bi mogöcse biló velke tozsbé, stere sze próti jugoszlávskómi, csehskómi i rumunyszki ravnányi ždigávajo, zamucsíti. Szkonécsali szo, ka propagando próti Vogrszkómi országi povéksajo i za té cio v Becsi eden centrum posztávijo gori, steri de célomi szvéti posílo artikulusé. Od toga cajta mao sze zobilnosztjov kobácajo dinárje, sokolje i lei tá po Európi i vö v Ameriko i tecséjo artikuluske od Horthyove bande.

Mí eta zamerkanya mámo. Gda té nóve, lagvo vküpszídenyene drszáve velke szmrtné rane májo, té sze téj politikuské ne pascsio vrácsítai rane szvojevga lüsztvá i nescesejo réšítai velka neodréséna pitánya, stera obrí téj drszávov viszijo, nego idejo blato lücsat na Vogrszki országi i tak stímajo, ka po táksjoj póti szebi kaj dobroga szprávjio. Né je nasa düznsoszt nase protivniké preszvetí, ka z tém szebi vecs kvára napravíajo, kak Vogrszkómi országi.

Jeli szo szlépi? Szvét zdaj edno koméidio vídi, steró nega pára v szvétá histórii. Lécséjo po Francúskom, Angolszkómi országi, v neutrálni országaj, v Ameriki, mujszkajo sze, majzáajo sze eti i tam, za lépoga vsze rédijo. Vnöge péneze támecséjo. Vszákoga novinpszára — kakkoli máloga obimajo. I sepecséjo prévedno, ali vszigárd od Vögróv. Vogrszki országi je pekeo, Vogrszki országi je kódís, tú Horthyova banda láda, tú mágnátje ládajo, tú béli terror láda, tú zsidove márgyajo, tú délavce brszajo, tú szo posteni lüdjé notrizaprétí pa inter-nérani, tú szamo tepeske hodijo szlobodno. Nega ták-sega szramotnoga déla, stero ga bi né na Vogrszki országi i na Vögré namazái.

I téj neszrecsni i v szvojoj blódnosztí i gizdosztí oszlepleni lüdjé ne vídijo, ka z tém nyúvim djányem

oni Vögróm vecs dobroga rédijo, kak lagvoga. Csedni lüdjé z nyúvoga norlavoga blázéna zácsajo prestimái Vögré. I ne vídijo i pozábijo, ka je Vogrszki országi opréti, ka szé szlobodo príde vszáki. Ka tú hodijo vnögi lüdjé z obszedjene zemlé, ka tú hodijo eszi pa tá Francúzai, Angolje, Amerikánci v velkoj vnozsiní i priliko májo násztaje z szvojmí laszními ocsámi glédati, vsza vözbrodíti i szkúzsíti. Ali oni záto neszatanoma ígrajo szvojo lazslivo nóto: Vogrszki országi je pekeo, béli terror, Horthyova banda i t. n. I gda nisterni krátkogledócsi, od dinárov i od sokolov navdúseni túhínszki novinpszár nyúvo, dobro poznano lazslivo nóto vödá v novinaj, oni szo blájzseni od szvoje velkoszti.

Csonklavi Vogrszki országi 8 milliön lüdi má, ali med témi nega 1 milliön táksi, kí bi né méli káksega szvojevga csloveka, sziná, ocso, brato szeszto, ali kaksó drúgo zslájto v obszédjenom táli Vogrszkóga országa. Kak szí morejo téj gizdávi goszpódje dönok miszlití, ka bi sze vsze té sztáre poszvecsene vezale naednók raztrgale? Kak morejo tak norlavi bídti i zseléti, naj tó vnögo lüsztvó nász odúri i nyí lübi?

Obszédjene krajine 10 milliön lüdi májo, ali med témi nega 1 milliön táksi, kí bi né méli koga eti v Csonklavom Vogrszkómi országi. Kak morejo dönök téj nóvi goszpódje stímái, ka nasi lüdjé k nam neverni bódejo?

Vogrszki országi more naturálszke gránice dobíti. Eden tí nájprestimanéši francúski politikúsov Tisserere je od Vogrszkóga országa edne knige napiszó z titulusom La Hongrie mutilée (Razgrizeni Vogrszki országi), stero v nisterni kédnaj prídejo vó od stampe. Tisserere je po pravici i isztini dojspszívó histório i práve násztaje nasega országa. K knigi je Danielou prestimáni i héresen francúski szenátor eden predgovor napiszó, z stero ga szamo koncovni názhaj pokázsemo eti notri. Té etak glászi: *Vogrszki országi, kak more nazájdobíti szvoje naturálszke gránice.*

POLITICSÉN PREGLÉD.

V centrálnom punkti *szvétovne politike* Törcei sztojijo. Zmozsnó i velko délo je vesino Kemál basa. V krátkom cajti je Törzski országi, toga tak zvánoga betéznoga csloveka, na peté posztavo, Grke je vöztiro z Mále Ázsíe. Tá velka obládnoszt je esese obilnéši szád prinészla. Velki antant je mogo privólliti, ka sze Konstantinápoly, Adrianápoly, Trácia nazájdá Törzskómi országi. Z tém je Törzski országi znóva goszpód gráto na Balkáni i v roké je dóbo Dardanelle, tó héresno mórszko pót, stera Csarno mörje vküpvézse z Egejszkím mörjem i za stero vole je zsé od nigda mao telko bojn biló. Ali tó je esese né vsze. Né szamo Kemál basa je posztavo gor eden zmózszen Törzski országi, nego nyegov priátel Enver basa túdi. Té drúgi Törzski országi od Káspi mörja na zhod lezsi i z Khíva, Bokhara i Turkesztán drszélov sztojí, stero nasi v Rusúskom országi bivsi zgráblenci dobro poznajo. Té zhodni Törzski országi, steri pod Enver base ravnányem sztojí, vszákóm táli podpérá záhodni Törzski országi. Zvöntoga szo sze mohamedánuske — tak v Indii, kak v Arábii — prebúdíli. Törce za szvoje voditele drszijo i nyúvo naprédnéje podpérajo. Csi esese k tómi cujúememo, ka szo Törce z rusúskím szovjetom zavézek zvézali, té prerazmimo,

ka sze v Ázsií i v Európi eđna — do etiga mo nápoznana — velka mócs skázala, stera szvojo volo v szvétovnoj politikí zś kázse i v prisesznostzi de esce zmoznsze kázala. Gvúсно je, ka Bulgárje z Tórkami v porazmėnyí sztojjo i má bidti, ka Němci túdi.

Po táksem je tórszka obládnoszť cėlo szvétovno politiko na nóve podlage posztávila. Eden tao v Párizsi napráveni mérov je zś zniczeni. Antatszki národje szo zmėšani, nóva záglodza sze bije med nyė, ár vszákí szvoje poszebne interese má v Tórszkom orszázi. Na Balkáni je pa szploj nóvi násztaj pószto. V Angolszkom orszázi je Lloyd George bukno, i drúgi miniszterium zėme prek voditelstvo angluske politikė.

Francúské i angolské novine szo v těj szlėdnyí mėsėczaj prevecs britko piszale próti endrúgomí. Zrok je bio z ednoga tála Poincaré-va memorandum, v sterom je Angolszkomi orszázi skzoposzť navócsi meto, z drúgoga tála pa tórszka obládnoszť, ár Angolje dobro znájo, ka szo Francúzí Tórke szkrívoma pomágali. Csi vpogłėd zėmemo, ka **Taljánski** orszáđ túdi po szvoji poszebni potáj hodi, leko právimo, ka antanta zś szamo nisterne nite drszjjo vkúp.

Od **Nėmskoga** országa sze malo kaj csúje. Tak sze vidi, ka lúđjė zácsajjo szpoznati szvoje práve voditele i po tíhoma sze szprávla porazmėnye.

Ausztria vnóvo sztávo sztópí. Seipel kancellár je v Genf városi kontraktus podpiszo, po sterom Ausztria 650 millińn zlati korńn dobí od Angolszkoga, Francúskoga, Taljánszkoga i Csehszkoga országa, ali za tó je Ausztria bogme szvojo szlobocsino mogla odati. Doj je mogla zavėzati drzsávno vámo i drzsávne monopóliume i na szėbe de mogla zėti túitorsztvo edne túihnszke komiszje, stera de po isztiní ládala vorszáđi.

Vogrski orszáđ je notrisztópo v Národno Ligo. Zopszťon je probo csehszki delegátus velke tozšbe gorinosziti, ně szo ga poszlúnil i na szlėdnye je on túdi szvoj votum na Vogrski orszáđ mogo dati, naj v szamoszti ne osztáne próti Vogrzkomi orszázi. Csi de tó nam za dobro szlúdsilo, vė sze zś vópokázse. Gvúсно, ka je Kemál bej z drúgov príllkov zdigno szvoj orszáđ. Ali etak je túdi mogóce.

V szlėdnyem cajtí mėrodávájocse francúské pa angluske novine lepó pisėjo od Vogrzkoga országa. Za pėldevolo edne prestimáne angluske novine pisėjo, ka je zdaj Vogrski orszáđ te nájbole konzolidėrnati orszáđ v Szredńnoy Európi, v sterom nájbógse jákoszti kralújejo. Vógrí naj ne pozábijo, ka po cajtí vsze pride i ka je historice i natureszke pravice nemogóce raztrgati. Jezerolėten vogrski patriotizmus ne povėne i szvoje cile doszėgne.

Tákse recsi sze dájo cstėti, ali zś szmo sze návcšili, ka je za nász vszeđno, csi nász dojnoszijo, ali pa váljjo, csi nász simfajjo, ali pa đicšijo. Mí sze lasznoj mócsi vúpamo v pravici vóřjemo, ně pa túihnszkomi stimányi. Plácsáne i od nasi protivnikov zmótjėne novine szo zś doszta lájale na nász i esce do doszta lájale, ali záto szmo tú i v prisesznostzi mo túdi tú.

V **Jugosalávii** sze znamenitoga đela malo zgđilo. Velka pitanya •neodréseno vizšjo na něbi tė drzsáve.

Radícs je v amerikánszki novinaj večszkrát vóznogno szvoje politiceo stímánye. Málim národom porácsa, naj sze v poszebni szvoji sztrankaj vkúpszpravíjo i tak szvoje poszebne pravice iscešjo. Od agrárreforma tak právi, ka je tó barbarizmus, ár je grúnt krajzėti od táksi ki szo ga znali đelati, i balkanszko szmėtje je ga dóbilo, stero ga nevė zđelati. Horvacszki blokk nigđár nede só v Belgráđ.

K zgljányi szamo edna mogócsna pót pela : Szrbi morejo dopúszťiti, ka sze horvacszki poszeben állam gorposztáví na cėlom prezštóri, gyė Horvátje zšivėjo. Tė poszeben horvacszki állam de szvoj poszeben orszacszki gyłlés méo v Zágrábi i volen de z Szrbami v konfėderáció sztópiti. Bosznia i Hercegovina more poszebna politicsna drzsáva bidti. Bácska i Bánát more dopticsėšnya dobiti z vótomívanym odłocsiti, kama sesė zšlisiti. Vszákom táli drzsáve o národne mėnsine morejo cėlo národno, kulturno szlobocsino dobiti.

Gyorgye herceg od dvě lét mo kak velka pitanka sztojjo na něbi Jugoslávije. Szvėtovne i jugoslavszke novine prevecs csúđne glásze prineszėjo od nyega, od Pasicsa i od Sándor kralá. Póleg těj glászov bi med Pasicsom i Gyorgye hercegom szmrtna odírnoszť ládala, ár je Pasics kriv, ka je Gyorgye od králeszkoga trńnsa odpovėdati mogo. Pasicsa kormány bi sze od Gyorgye hercega rad oszłobodo, ali ně je mogóce, záto ga z rázłocsnimí príllkami drásgyi. Gyorgye herceg ne dobí v králeszkom dvóri szťanya, ne dobí zadoszta pėnez, kak sze ednomi králeszkomi hercegi síka. Kormány ga sto v edņn szanatorium posztali, ali tó je túdi nemogóce bíł. Gyorgye je ně bio pozváni na gosztúvanje Sándor kralá. Gđa je Sándor krao z kralicov po gosztúvaní v Szlovėnio odpotúvo, rávno těj je priso domó z Párisa Gyorgye herceg. V Zágrábi szta sze brata na állomási szrėcsala ali ně szta gúcsala z endrúgim. Zđaj szo táksi glászi prisli, ka Gyorgye herceg edno poszesztvo dobí v Szerbii, ali nede me szlobóđno z toga poszesztva vóiditi.

Csehszki orszáđ szvoje velke moke má. Tóti prevedno glasznėše téřgyajjo szvoje pravice. Vauguszťusi szo z vszěj krájov v Zsolna városi vkúpprisli i edno kricsanye szo poszlati vszėm národom. Csloveki sze szrėc gyėne, gđa tó kricsanye cstė. Z tēm sze zacšne, ka je tótszki národ tak, đa bi zšivo bio pokopaní. Vszaksoj csėszti Csehi szđijo, szrmák tő pa níkso csėszť ne dobí. Vise szťozėžér csehszki csesztńikov jeszťe v Szlovákii, navėkse táksi, ki níkši solėv nėmajjo. V Rózsahegy v gimnázium szo ednoga prevėšega komėdiása posztavili za profeszora. Esce csehszke novine szo piszale, ka szo zś táksi lúđjė posztávėni v vizške csėszti, z kėmi je v Prági postėni cslovek ně sto vgucs sztópiti. Pėtkrát telko csesztńikov jeszťe, líki je prvł pod vogrzkim ravnanym bíłovo. Póleg agrárnoga reforma je doszta ježér mezėvyszki đelavcov krúř zgbílo. I gđa Csehi v toj krajini bodóce fabrike na níkoř sėšėjo szpraviti, naj ne konkurėrao z csehszckimi fabrikami, nėsztmėno velka vnoszina fabricski đelavcov je brezi đela. Tó kricsanye szo tótszki profeszorje, doktorje, fiskáliske, dűhovnicke, i drúgi od vszěj prestimányi tótszki lúđjė podpizsali, stere za práve voditele tótszckoga národa pozna szvėť.

Rávno tákse kricsanye szo vóđáli Ruthėnje, tó nėsztrecsno lúszťivo, steromí sze je v Párisi autonómia ogvúšila, ali z tė autonómie szo níti edně piknye ně dóbili. Na szaksem mėsztí, vszaksoj csėszti Csehi szđijo.

V **Románii** je októbra 15-oga edno csúđno koronúvanje bíł. Károly krao sze je v Gyulafehėrvári za erđėlszckoga kralá dao koronúvati. Csúđno je záto bíł tó koronúvanje, ár szo erđėlszki Rumánje na tom koronúvaníj ně bíli nazócsi. Pred koronúvanym szo voditelje erđėlszki Rumánov eden memorandum vóđáli, v sterom razglászjjo, zakaj je nemogóce erđėlszckim Rumánom na tó koronúvanje idti. Tozšbe szo szkoron od rėcsi do rėcsi rávno tiszťe, stere Tóci májo proti Csehom. Dományi cslovek, csi je glí právi rodjeni Rumunja, je pesz v szvojoj domovini. Rávno tak, kak prinasz.

Hogyan verték vissza a vendek a jugoszlávok első betörését?

Vidékünknek nevezetes eseménye volt ez, mert népünk ekkor próbált először valamit egészen önállóan csinálni. Ennek az eseménynek részletes történetét adja Kardos Sándor egy cikksorozatban, melyet az „Amerikanszki Szlovenov Glász”-ba írt. Röviden ismertetjük e cikksorozat tartalmát, mert a történet a magyar közönség előtt is meglehetősen ismeretlen, de azért is, hogy alkalmat adjunk az eseményeknek történethű megállapítására.

A jugoszlávok 1918-ban december 27-én, 10 óra körül jöttek először be Muraszombatba. Mintegy 80-an voltak, de számuk a következő napokon 120-ra emelkedett. Parancsnokuk Jurisics kapitány volt. Kardos szerint valóságos rablóbanda módjára viselkedtek és olyan is volt az alakjuk. 12 óra körül nagy néptömeg jött utánuk, valamennyi zsákokkal, kantákkal, cekkerekkel stb. felszerelve. Kitűnt, hogy azért jöttek, mert a jugoszlávok a községük népét felbiztatták, hogy a muraszombati üzletekből mindent elvihetnek, amit akarnak. Azonban a muraszombati polgárság oly határozottan lépett fel Jurisics kapitánnyal szemben, hogy ez kénytelen volt a becsődült embereket katonáival elűzetni.

Ebben az időben nagyon sok ember katonaruhát hordott, mert más nem volt neki. Jurisics kapitány — nem tudni miért — kiadta a rendeletet, hogy katonaruhában senki ne merjen mutatkozni az utcán. Aki mégis így jött ki, azt megverték. Ez történt Bednyák Vincével is, az önéretes, bátor és férfias erényű vend ember eme igaz mintaképével, aki pár nappal később első hősi halottja lett a vend föld első felszabadításának.

A muraszombati fiatalemberek elhatározták, hogy e banda garázdálkodásait nem tűrik. Nagy elszántságok fogamoztak meg lelkeikben. Igaz férfiakhoz méltó elszántságok. Az egész mozgalomnak lelke Bednyák Vince volt. Titokban többször összejöttek, megbeszélétek a dolgokat, kezdték szervezni az embereket (kémeztől és besugóktól való félelem akkor még nem ernyesztette el az akaratot). Elhatározták, hogy titokban felmennek Szombathelyre, ott fegyvert kérnek és úgy jönnek vissza.

Szétosztottan, hogy feltűnést ne keltsenek, — ki Battyádon, ki Mátványdombon, ki meg egyéb helyen — felültek a vonatra, amely akkor Battyándig járt, és felmentek Szombathelyre. A katonai hatóság látta arcukról, hogy elszánt emberekkel van dolga, nem akadékoskodott, beleegyezett abba, hogy a vállalkozást „saját felelősségükre” megcsinálhatják és ellátta őket a kellő fegyverekkel és municióval, sőt a szombathelyi nemzetőrökből segítséget is adott nekik, s az önként jelentkezők közül a megfelelő számú tiszttel is ellátta őket. A parancsnokságot Perneczky százados vállalta.

1919. év újév napjának estéjén indultak el vonaton Szombathelyről és másnap reggel 4 órakor érkeztek Battyádra. A vonat teljes csendben, lassan tovább gördült egészen a márkusházi erdőig, ahol leszálltak a vonatról és az előre megállapított terv szerint gyalog vonultak Muraszombat felé.

A haditerv ez volt: Pleszkáts főhadnagy szakaszának feladata volt elérni a Szapáry-kastélyt és onnét a polgári iskolát. Patty hadnagy szakasza kapta Benko, Dobrai, Arvai házaít és a régi takarékpénztárt. Heimlich hadnagy szakaszának kellett a majort és a polgári iskolát elérnie. Holcsey főhadnagy szakasza Szapáry kastélya felé ment, Czippot hadnagy szakasza kapta a vasúti állomást, Holcheim főhadnagy szakasza tartalékban maradt.

Mikor az evangélikus templom órája 5-öt ütött, kezdtek meg az előnyomulást. Czippot hadnagy Bednyákkal és Matiszszal a vasúti állomást három oldalról támadta meg. Rövid időn belül sikerült Bednyáknak és Matiszszalnak a II. osztályú váróterem elé jutni, ahol azonban sűrű lövések fogadták őket. Mindkettő összeesett, Matisz később a kórházban felgyógyult, de Bednyák halva maradt a II. oszt. váróterem előtt. Szülőföldünk első felszabadításának ő volt kezdeményezője, lelkes szervezője és egyszersmind hősi halottja. El fog jönni az idő, amikor emléké méltóbban tünnepelhetjük.

A vár felé nyomuló Heimlich-szakasz a Kolossaszeglet felől éles tüzet kapott, azonban a mieink ennek dacára előnyomultak, ekkor sebesült meg Szedonya Ferenc vaslaki születésű honfitársunk.

Pleszkáts főhadnagy és Heimlich hadnagy emberei egyrészt üldözték a menekülő jugoszlávokat, másrészt pedig biztosították a várba vezető utat. Eivék káplár vállalta a feladatot, hogy bemegy a várba. A kapu kiárult és előtte állt maga Jurisics kapitány, ezt ordította: „Magyar vagy?” — „Igen” volt a felelet. Jurisics revolvéréhez kap, visszaugrik, de azért Eivék golyója elérte, a fájdalomtól felordít, azonban azért a védekezésre megteszi a készülleteket. Mikor azonban látja, hogy minden hiábavaló, rohan felfelé a lépcsőn. A mieink azonban kis idő múlva utána mennek és elfogják a várban lévő összes tiszttel és legénységgel együtt.

Elénk tűz fogadta a mieinket a régi takarékpénztárnál is, azonban teljesen eredménytelenül, a lövöldözők csakhamar megszaladtak. A postaépületből kézigránátokat dobáltak le, de ezek sem tettek senkiben kárt. Itt egy jugoszláv félelmében öngyilkos lett.

Legnehezebben ment a majort és a polgári iskola elfoglalása. A majornál a jugoszlávoknak ügyük is volt, azonban csak egyszer sikerült vele lőni, a mieink Korinecz őrmester vezetésével behatoltak és az ügyet is elfoglalták. A polgári iskolában félkilencig tartotta magát az ellenség, amíg a mieink Péterka Janival és Zrinskivel az élen behatoltak. Kilenc óra után a város minden része a mi embereink birtokában volt; a jugoszlávokból 8 tiszt és 35 közember fogságba esett, a többi elmenekült.

Priszetna numera Domovina pá dvoje bode i decembra 20-oga pride vö.

Felelős szerkesztő és kiadó: } Mikola Sándor
 Odgovoren reditel i vödvánc: } Budapest, VI., Nagy János-utca 7.

Céna naprélápcasanya za Vogrszki orszag 40 korón, za Ausztrio 400 korón, za Ameriko 1 dollár. Céna edne prošne numere 3 vogrszki korón, 30 ostrakráski korón. Céna edne dvoje numere 5 vogrszki korón, 50 ostrakráski korón.

HORNÝANSZKY VIKTORIA STAMPARIJA, BUDAPEST.

FLISZÁR JÁNOS MAGYAR-VEND SZÓTÁRT

írt és adott ki. A könyv kapható Budapesten könyvkereskedésében és Szentgotthárdon WELLISCH BÉLA könyvkereskedésében